

Broedvogels

Valse Bosjes 2025

Hugo Weenen

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken
Natuurmonumenten

Broedvogels Valse Bosjes 2025

Natuurmonumenten

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken
Werkgroep broedvogels
Postbus 1028
1200 BA Hilversum
broedvogels@vwggooi.nl
www.vwggooi.nl

Natuurmonumenten

Uitgave VWG: 337

Tekst en foto's: Hugo Weenen

Tellers: Dick Jonkers, Dirk Prop, Ruud Willemstein, Hugo Weenen

Omslag: Blauwe Reiger bij nest in de Valse Bosjes

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	4
2.	Het gebied.....	4
3.	Werkwijze.....	8
3.1.	Methode	8
3.2.	Tellingen.....	8
3.3.	Route.....	8
4.	Resultaten	9
4.1.	Aantallen	9
4.2.	Resultaten per soortgroep	10
5.	Zoogdieren	15
6.	Conclusies.....	15
7.	Geraadpleegde bronnen.....	16

1. Inleiding

Natuurmonumenten heeft de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken (VWG) gevraagd om Valse Bosjes Eemland en Grasland Valse Bosjes Eemland te inventariseren op broedvogels.

De Valse Bosjes is één van de weinige terreinen in Nederland die je oerbos zou kunnen noemen, en dat is dan ook de voornaamste natuurwaarde van het gebied. Ondanks afwezigheid van actief bosbeheer, verandert het karakter van het gebied, door veroudering, essentaksterfte, omwaaien van bomen etc. Belangrijkste doelstelling van de inventarisatie is om over op lange termijn vast te stellen of er een effect is van deze natuurlijke veranderingen op de aanwezige broedvogels. Een belangrijk onderdeel vormt de kolonie Blauwe Reigers.

De vochtige hooilanden worden wel beheerd: maaien, plaggen, en het verwijderen van de kiemplanten van de Zwarte Els. De vochtige hooilanden zijn botanisch interessant, o.a. vanwege Moeraskartelblad en orchideeën.

Onderdeel van het beheer van het hele gebied is ook dat er op vossen gejaagd wordt.

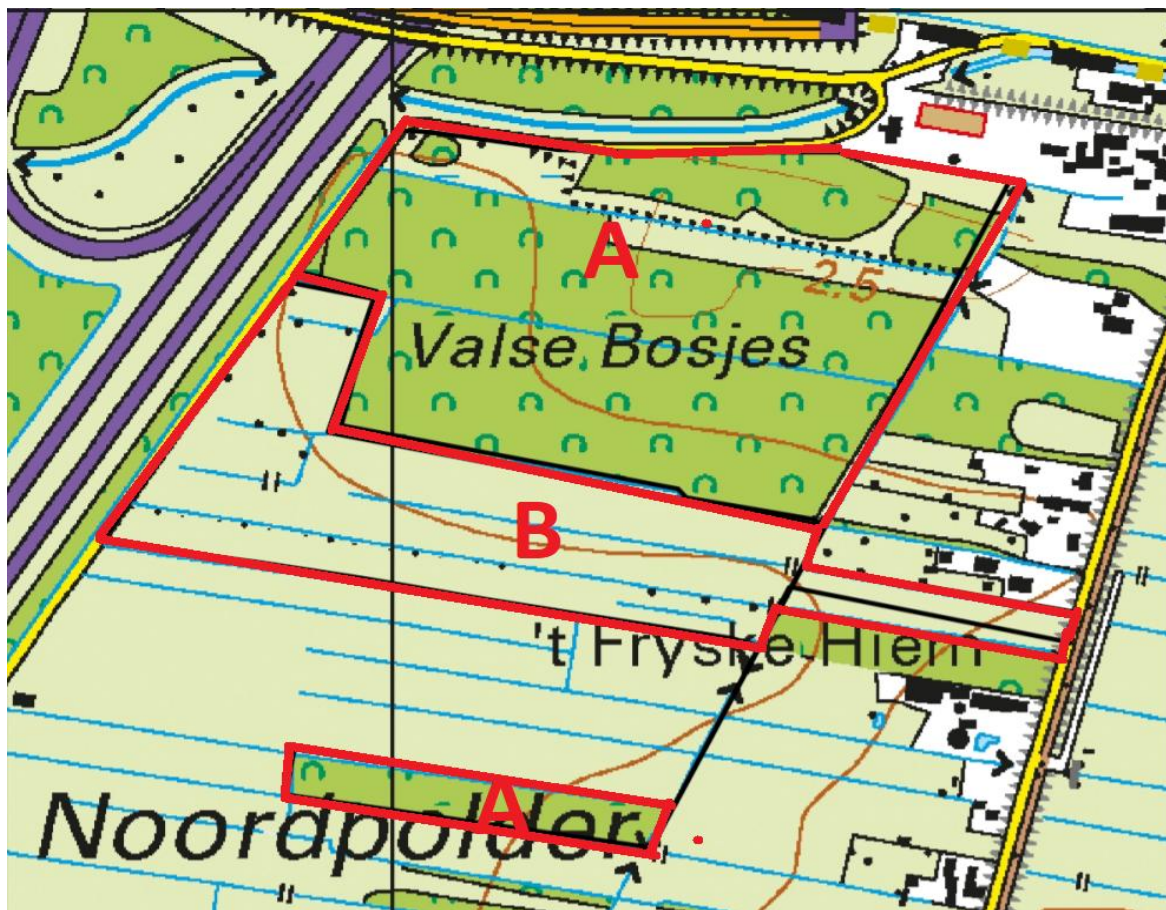
De inventarisatie is in het voorjaar van 2025 uitgevoerd. Eerdere inventarisaties door de VWG zijn uitgevoerd door Paul van der Poel in 2016 en Dirk Prop e.a. in 2020. De resultaten hiervan zijn, net als die van 2025, geregistreerd in Avimap van Sovon. Daarvóór zijn inventarisaties uitgevoerd door anderen in 1976 (archief Natuurmonumenten), 1987 en 2007 (Camps 2007).

2. Het gebied

Het gebied ligt in de noordoostelijke hoek van het werkgebied van de vogelwerkgroep bij de afslag van de A27 naar Huizen/Blaricum (rood omkaderd op de kaart hieronder).

Figuur 1 De ligging van de Valse Bosjes binnen het werkgebied van de VWG (rood omkaderd)

Figuur 2 De begrenzing van het telgebied met de twee deelgebieden

De twee bospercelen (gebieden A in figuur 2) waren al in 2016 geïnterpreteerd en toen in Avimap geregistreerd. De grenzen van deze twee percelen zijn ongewijzigd gehandhaafd. Het tussenliggende weidegebied (gebied B in figuur 2) is als een nieuw gebied in Avimap geregistreerd sinds 2020.

Foto 1. De twee bospercelen van de Valse Bosjes en het er tussen gelegen weidegebied

Valse Bosjes Eemland (A)

Dit gebied bestaat uit twee gescheiden boskavels (zie de gebieden A in figuur 2). De noordelijke grote kavel vormen de eigenlijke Valse Bosjes en 200 meter zuidelijker ligt een kleiner bosperceel. Het bos is grotendeels in bezit van Natuurmonumenten, afgezien van een klein deel aan de oostkant, dat in particulier bezit is.

Het bos is een restant van het ooit uitgestrekte moeras van de Eemvallei. Het gebied kent in de lengterichting enkele afwateringssloten die vroeger het water uit het veen afvoerden.

De benaming 'vals' is te danken aan het verraderlijk karakter van de grond, die bestaat uit een dunne laag organisch materiaal boven een diepe, drabbige watermassa. Door deze ontoegankelijkheid is het nooit gelukt om het gebied te 'ontginnen'.

Het gebied werd door de boeren vooral gebruikt om hout te kappen voor dagelijks gebruik. Plaatselijk werd afval gedumpt. De vorige eeuw heeft een autosloper zijn nering in het gebied gevestigd, maar in 2013 is de vergunning ingetrokken. De autowrakken zijn opgeruimd en het aanwezige afval is afgedekt met aarde, wat de oerbosachtige aanblik van het gebied ten goede is gekomen. Sindsdien heeft het gebied de status van natuurreservaat gekregen, dat niet toegankelijk is voor publiek.

Het bos bestaat hoofdzakelijk uit Essen en Elzen, maar ook groeit er Wilg, Eik en Kastanje. De bodem is bezaaid met omgewaaide bomen waartussen veel brandnetels en bramen groeien. Vanaf de oostkant loopt een smalle strook weiland in het bos. Er vindt afwatering plaats naar de omringende sloten, zodat het waterpeil gelijk is aan dat van de aangrenzende weilanden.

Grasland Valse Bosjes Eemland (B)

Dit deelgebied wordt gevormd door het weiland direct ten zuiden van het grote bosperceel van de Valse Bosjes. Het is veenweide en het beheer is op gericht op verschraling zodat zich oligotrofe soorten kunnen ontwikkelen. Hiertoe is plaatselijk de voedselrijke bovengrond verwijderd door deze schuin aflopend naar de sloot af te graven. Om de vestiging van de gewenste soorten te bespoedigen is op de kale grond materiaal opgebracht uit het natuurgebied Laegieskamp (Naarden). Al in 2020 konden we constateren dat deze aanpak geresulteerd heeft in een fraaie, schrale vegetatie met onder meer Moeraskartelblad, Zonnedauw, Rietorchis en Ratelaar, welke ook in 2025 nog volop aanwezig waren. In het perceel direct ten zuiden van het bosperceel komen erg veel Elzen op. Bij een eerste verkenning waren vrijwilligers die aan het verwijderen, maar later in het seizoen stond het weer vol met de jonge Elzen.

Foto 2. Grasland Valse Bosjes bij zonsopkomst (9-5-2025)

Foto 3. Bloemrijk grasland in Grasland Valse Bosjes (21-5-2025)

3. Werkwijze

3.1. Methode

De inventarisatie is uitgevoerd volgens de door Sovon ontwikkelde broedvogelkarteringsmethode (BMP) (Vergeer et al. 2023). De waarnemingen zijn in het veld digitaal op een (mini-) tablet ingevoerd via de applicatie Avimap. De tellingen van de Blauwe Reiger nesten zijn gedaan door leden van het VWG team (2x) en Jan Roodhart (1x) (Natuurmonumenten), deels vanaf de grond en deels met een drone.

Na de laatste telling zijn de territoria berekend via de automatische clustering van Avimap.

3.2. Tellingen

Van 7 maart t/m 4 juli is tweewekelijks een inventarisatie uitgevoerd door een team van 2 personen. Bovendien is een avondbezoek gebracht en een overdag telling specifiek voor de nesten van de Blauwe Reiger.

#	Bezoekdatum	Tijdstip	bezoektype
1.	7 maart	08:30 t/m 10:00	ochtend
2.	14 maart	07:02 t/m 09:00	zonop
3.	28 maart	06:01 t/m 07:30	zonop
4.	11 april	06:00 t/m 08:02	zonop
5.	17 april	13:00 t/m 13:30	Blauwe Reiger nest telling
6.	25 april	06:43 t/m 08:07	zonop
7.	9 mei	06:33 t/m 07:46	zonop
8.	21 mei	05:56 t/m 08:04	ochtend
9.	31 mei	21:40 t/m 22:30	avond
10.	6 juni	05:00 t/m 06:38	zonop
11.	20 juni	06:37 t/m 08:50	ochtend
12.	4 juli	06:54 t/m 08:26	ochtend

3.3. Route

De route liep langs de randen van het bos en door de grazige strook aan de noordzijde. Afgezien van enkele kleine insteekjes is het bos zelf, net als in 2020, niet doorkruist. Dit heeft twee redenen. De maximale breedte van de Valse Bosjes bedraagt 190 meter en door de kavel aan beide zijden te belopen is de te tellen strook niet groter dan 100 meter. Dit is meer dan voldoende om zingende vogels betrouwbaar te kunnen horen en in te tekenen. Door het open karakter van het bos zou het mogelijk moeten zijn om eventuele nesten van roofvogels of kraaien te kunnen zien. En het bos zelf is zeer moeilijk toegankelijk. Pieter Bogaers noemde het betreden van het bos zelfs levensgevaarlijk (Prop 2020).

4. Resultaten

4.1. Aantallen

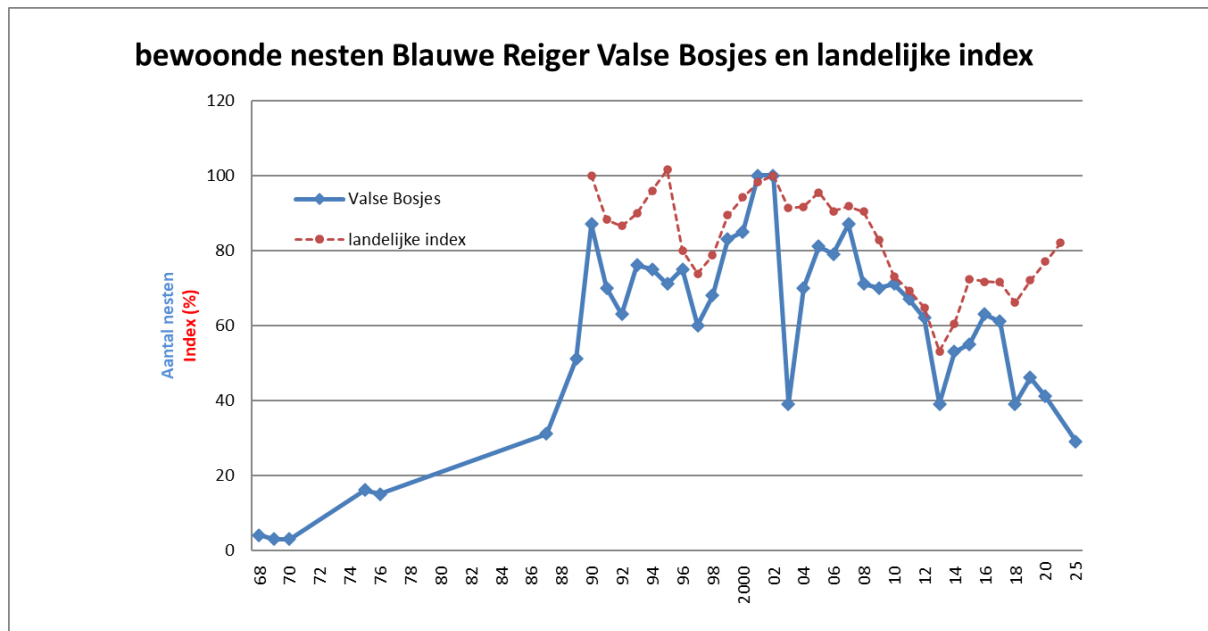
Tabel 2 geeft de aantallen territoria die in 2016, 2020 en 2025 zijn vastgesteld.

Soort	Valse Bosjes 2016	Valse Bosjes 2020	Valse Bosjes 2025	Weidegebied 2020	Weidegebied 2025
Knobbelzwaan	1				
Grauwe Gans		1			
Nijlgans		1			
Wilde Eend		5	1	2	3
Blauwe Reiger	63	41	29		
Buizerd	1	1	1		
Sperwer			1		
Waterhoen	2	1			
Meerkoet	1	1		1	1
Houtsnip	1				
Holenduif	2		1	1	1
Houtduif	6	3	4		
Kleine Bonte Specht		1			
Grote Bonte Specht	5	5	3		
Gaai	1	2	1		
Raaf	1				
Pimpelmees	7	6	4	1	
Koolmees	10	5	8	1	1
Staartmees	1	1			
Fitis	6	1			
Tijftjaf	16	13	11		
Kleine Karekiet	1				
Bosrietzanger	1	2		1	
Spotvogel		3			
Zwartkop	15	14	15		
Tuinfluiter	9	8	4		
Winterkoning	36	18	13		
Boomklever	2	1			
Boomkruiper	10	7	2		
Spreeuw	2	1			
Merel	11	6	8		
Zanglijster	9	6	7		
Grote Lijster	1				
Roodborst	14	12	8		
Roodborsttapuit					1
Grauwe Vliegenvanger		1			
Heggenmus	9	5	1		
Witte Kwikstaart				1	
Vink	5	4	2		
Appelvink	1				
Goudvink	1		1		
Groenling	3	2	1		
Putter	3	2			1

4.2. Resultaten en discussie per soortgroep

Blauwe reiger

In 2025 bevond de kern van de kolonie¹ zich met 21 nesten in de bosrand naast de Theetuin. Iets oostelijker, net buiten ons telgebied, waren nog eens 8 nesten aanwezig. De gehele kolonie bestond dus uit 29 broedparen, waarbij alleen de bewoonde nesten zijn meegeteld.

Figuur 3 Het aantal nesten van Blauwe Reiger in vergelijking met de landelijke index

Figuur 3 laat het verloop zien van het aantal nesten van de gehele in de periode van 1968 - 2025 (gegevens uit het archief van Jan Roodhart). Opvallend is dat de kolonie sinds 2018 in aantal daalt, terwijl de landelijke index stijgt (Sovon 2025). Een mogelijke oorzaak hiervan is de essentaksterfte: het bos lijkt uit te dunnen door het afsterven van de essen. Twee kilometer ten zuiden van de Valse Bosjes heeft zich een tweede blauwe reiger kolonie gevestigd met 3-5 nesten, wellicht ten gevolge van het uitdunnen van de Valse Bosjes. Dat is nog een relatief klein aantal, en verklaart de afname van het aantal nesten in de Valse Bosjes niet volledig.

¹ De vermelde aantallen nesten van de Blauwe Reiger zijn afkomstig van Jan Roodhart, Natuurmonumenten.

Foto 4. Nest met twee juveniele Blauwe Reigers

Eenden en ganzen

In 2025 werden van de Nijlgans en Grauwe Gans geen territoria vastgesteld, terwijl in 2020 van beide soorten één territorium kon worden aangetoond. In dezelfde periode nam het aantal territoria van de Wilde Eend af van in totaal 7 in beide telgebieden naar in totaal 4. Het totaal aantal territoria van eenden en ganzen samen is dus gedaald van 9 (2020) naar 4 (2025). In 2025 is één territorium van een wilde gans vastgesteld in het bos gebied en drie in het weidegebied. De Meerkoeft lijkt verhuisd te zijn van het bosgebied (één territorium in 2016 en 2020) naar het weidegebied (één territorium in 2025).

Roofvogels

In 2025 is een nest van een Buizerd en een Sperwer gevonden. Het sperwernest bevond zich aan de noordwest kant van het bos. Duidelijke baltsgeluiden werden voor het eerst waargenomen op 25 april en op 20 juni werd het nest met één jong aangetroffen (zie foto).

Het buizerdnest bevond zich aan de zuidkant van het bos. Territorium indicerende waarnemingen zijn er vanaf 21 mei. Een nest werd gevonden op 20 juni en met een drone kon worden vastgesteld dat op het nest een bijna volgroeid jong aanwezig was.

Op 27 april werd een paartje Torenvalken aangetroffen in een boom in de zuidwest hoek van het bos. Dit was een eenmalige waarneming buiten de officiële tellingen om en betreft waarschijnlijk een paartje dat in de buurt een nest heeft gehad. Deze torenvalken jagen wellicht in het Grasland Valse Bosjes.

Foto 4. Sperwernest met jong

Foto 5. Buizerdnest met jong

Ransuil

Op 28 mei zijn langs de Meentweg (Eemnes) ter hoogte van nummer 125 meerdere jonge Ransuilen gehoord. De dagen erna zijn 3-4 pullen en een adult gezien. Op 31 mei om 21.24u was een adult aan het jagen in de Eempolder en kwam terug met prooien die aan de pullen werden gegeven. In één van de bomen waarin de ransuilen zaten was een oud kraaiennest, maar bewoners uit de buurt vertelden dat ze de Ransuilen oorspronkelijk uit de richting van de Valse Bosjes hadden zien komen aanvliegen. De dagen erna heb ik gezien dat een prooi aan de overkant van de Meentweg werd aangeboden, zodat de pul naar de overkant moest vliegen om de prooi te krijgen.

Gaat het hier om een broedgeval van de Ransuil in de Valse Bosjes? Onze waarnemingen en die van lokale bewoners zijn een sterke indicatie dat er een Ransuilen broedgeval geweest is in de buurt van Meentweg 125. Dat zou in de Valse Bosjes geweest kunnen zijn of een erf in de buurt. Als het op een erf in de buurt geweest zou zijn, zou dat waarschijnlijk bekend geweest zijn bij mensen die in deze buurt wonen. Bovendien is het onwaarschijnlijk dat ze iets verder zuidelijk gebroed hebben, want daar was een bewoonde bosuilen nestkast. Verder noordelijk en oostelijk zijn geen geschikte bomen, dus blijft alleen westelijk over, en daar liggen de Valse Bosjes.

Is het mogelijk dat wij een bewoond nest van deze Ransuilen gemist hebben? Zoals eerder beschreven zijn de Valse Bosjes moeilijk toegankelijk en onze route was daarom zodanig, dat wij in het bos een nest gemist kunnen hebben. Onze avond inventarisatie was op 31 mei, maar toen waren de pullen al uitgevlogen en aanwezig in de bomen langs de Meentweg. Ook de nesten van de sperwer en buizerd hebben we pas in een laat stadium gevonden. Het is dus goed mogelijk dat we een ransuilennest niet opgemerkt hebben.

Foto 6. Ransuil pul langs de Meentweg (1-6-2025)

Foto's 7-8. Adult Ransuil jagend in de Eempolder (31-5-2025)

Kleine zangvogels

De top-3 van deze categorie in de Valse Bosjes bestond uit Zwartkop (15 territoria), Winterkoning (13 territoria) en Tjiftjaf (11 territoria). Ook in 2016 en 2020 waren dit de meest talrijke soorten. De Zwartkop en Koolmees zijn sinds 2020 op hetzelfde niveau gebleven, maar voor het overige zien we een sterke afname in respectievelijk 2016, 2020 en 2025 bij Boomkruiper (10 - 7 - 2 territoria), Heggenmus (9 - 5 - 1 territoria), Roodborst (14 - 12 - 8 territoria), Tuinfluiter (9 - 8 - 4 territoria) en Winterkoning (36 - 18 - 13 territoria). Verdwenen in vergelijking met 2020 zijn Kleine Bonte Specht, Staartmees, Fitis, Bosrietzanger, Kleine Karekiet, Spotvogel, Boomklever, Spreeuw, Grauwe Vliegenvanger en Witte Kwikstaart. Er waren geen nieuw vastgestelde soorten in de categorie kleine zangvogels in 2025.

De vraag is waarom de zangvogels zo sterk zijn afgenomen. Landelijk laten de genoemde soorten volgens Sovon na 2016 juist een positieve trend zien, zodat we de oorzaak van de afname in lokale factoren moeten zoeken. De meest opvallende verandering van de bosvegetatie is de sterfte van de Essen waardoor de voorheen dichte boomkruinlaag een veel opener karakter heeft gekregen. Wellicht heeft deze openheid een negatieve invloed gehad, maar de ecologische causaliteit hiervan is onduidelijk.

Een andere mogelijke oorzaak is de toenemende aanwezigheid van predatoren in de Valse Bosjes en de directe omgeving: Sperwer, Buizerd, Ransuil, Steenuil en Bosuil hebben in het bos of in de nabije omgeving gebroed in 2025. Ransuilen pakken slechts zelden vogels, Steenuilen en Buizerden soms, Bosuilen regelmatig. Sperwers zijn gespecialiseerd in kleine vogels (Bijlsma, maar Boomkruiper, Heggenmus en Winterkoning behoren niet tot zijn belangrijke prooi-soorten. Al met al lijkt de aanwezigheid van de uilen- en roofvogelsoorten niet de mate van achteruitgang te kunnen verklaren. Hoewel het speculatief blijft, zou de invloed van zoogdier-predatoren wel eens sterker kunnen zijn geweest. Natuurmonumenten heeft met wildcamera's de volgende soorten in 2025 in het gebied vastgesteld: Wasbeerhond, Boommarter, Steenmarter en Bunzing. Alle vier genoemde zoogdiersoorten kunnen eieren, jongen en soms volwassen vogels eten (Jędrzejewski, W. et al. 1998; Gehrt, S. D. & Prange, S. 2007):

- Boommarter en Steenmarter zijn goede klimmers en kunnen nesten in bomen of nestkasten leegroven. Vooral in bossen of dorpsranden kan dit leiden tot lagere broedsuccessen bij zangvogels.
- Bunzing is vooral een bodembewoner en richt zich minder op zangvogels in bomen, maar kan wél bodembroeders of slaapplekken aanvallen.
- Wasbeerhond klimt minder goed, maar kan grondnesten of laag broedende soorten prederen.

Afgezien van een direct effect van het eten van eieren of jongen, kan er ook een indirect effect optreden, doordat zangvogels het bos vermijden. Van deze vier soorten is de verwachting dat de Boommarter en Steenmarter het grootste effect hebben, vooral omdat de Valse Bosjes een relatief klein gebied is met weinig alternatieve nestplaatsen.

De kleine zangvogels zaten voornamelijk in het bosgebied. In het weidegebied zijn van de volgende soorten ieder één territorium vastgesteld in 2025: holenduif, koolmees, roodborsttapuit en putter.

5. Zoogdieren

Tijdens onze inventarisatie zagen wij op 28 maart één Haas in de Valse Bosjes en 2 Hazen in het Grasland Valse Bosjes. Op 24 maart 3 exemplaren net buiten het telgebied. We hebben geen zichtbaar zieke Hazen gezien.

Op 7 maart zagen we 5 Reeën. Dit aantal werd bij latere tellingen niet meer geëvenaard, maar wel werden er meestal enkele exemplaren waargenomen.

Jan Roodhart (Natuurmonumenten) heeft door middel van een wildcamera de aanwezigheid van Vos, Boommarter, Steenmarter, Bunzing, Wasbeerhond, Hermelijn, Wezel, Egel en Bruine Rat vastgesteld. Daarnaast zijn er ook Mollen en Muizen.

6. Conclusies

Het bosgebied is voor vogels het meest interessant met 126 territoria (22 soorten) versus 8 territoria (6 soorten) in het weidegebied.

De kolonie Blauwe Reigers is sinds 2017 afgenomen van 61 naar 29 in 2025. De landelijke trend is in diezelfde periode licht stijgend, er moeten dus lokale redenen zijn waarom de Blauwe Reigers in de Valse Bosjes zijn afgenomen. Een mogelijke oorzaak is de sterfte van de Essen, de belangrijkste boomsoort in de Valse Bosjes.

De Buizerd heeft zich gehandhaafd als broedvogel, de Raaf is na 2016 verdwenen, en in 2025 hebben we voor het eerst een broedgeval van een Sperwer kunnen vaststellen. Ook is er wellicht een broedgeval geweest van een Ransuil. En er waren incidentele waarnemingen van Torenvalk en Zwarte Wouw. De combinatie van kruidenrijk grasland (goed voor muizen) en bos is interessant voor roofvogels, zeker nu er op veel andere locaties relatief weinig muizen waren.

Alle soorten kleine zangvogels zijn als broedvogel afgenomen behalve Zwartkop en Koolmees. Sinds 2016 is geen enkele soort toegenomen. Mogelijk heeft de sterke afname te maken met de toename van predatoren.

7. Geraadpleegde bronnen

- Bijlsma, R.G. 2013 - Atlas van de Nederlandse roofvogels. KNNV Uitgeverij
- Camps, Joep 2007 - De Valse Bosjes in HKE Eemnes 2007-04
- Jędrzejewski, W. et al. 1998 - Predation in vertebrate communities: the impact of small carnivores on bird populations in European woodlands
- Gehrt, S. D. & Prange, S. 2007 - Interactions between mesopredators and their prey: implications for songbird conservation. *Journal of Wildlife Management* 71(7): 2656–2663
- Netwerk Ecologische Monitoring, Sovon, provincies & CBS, www.sovon.nl
- Prop, D. 2020 Broedvogelinventarisatie Valse Bosjes 2020
- Vergeer J.W., A. Boele, J. van Bruggen & C. van Turnhout 2023. Handleiding Sovon broedvogelmonitoring. Sovon Vogelonderzoek, Nijmegen